

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

16 iulie 2015 *

„Trimitere preliminară — Directiva 2004/38/CE — Articolul 13 alineatul (2) primul paragraf litera (a) — Dreptul de ședere al membrilor familiei unui cetățean al Uniunii — Căsătorie între un cetățean al Uniunii și un resortisant al unei țări terțe — Păstrarea dreptului de ședere al resortisantului unei țări terțe după plecarea cetățeanului Uniunii din statul membru gazdă, urmată de un divorț — Articolul 7 alineatul (1) litera (b) — Resurse suficiente — Luare în considerare a resurselor soțului resortisant al unei țări terțe — Dreptul resortisanților unor țări terțe de a lucra în statul membru gazdă pentru a contribui la obținerea unor resurse suficiente”

În cauza C-218/14,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de High Court (Irlanda), prin decizia din 25 februarie 2014, primită de Curte la 5 mai 2014, în procedura

Kuldip Singh,

Denzel Njume,

Khaled Aly

împotriva

Minister for Justice and Equality,

cu participarea:

Immigrant Council of Ireland,

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul V. Skouris, președinte, domnul K. Lenaerts, vicepreședinte, domnul A. Tizzano, doamna R. Silva de Lapuerta (raportor) și domnii A. Ó Caoimh și J.-C. Bonichot, președinți de cameră, domnii A. Arabadjiev și M. Safjan, doamnele M. Berger și A. Prechal și domnul E. Jarašiūnas, judecători,

avocat general: doamna J. Kokott,

grefier: domnul M. Aleksejev, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 23 martie 2015,

* Limba de procedură: engleza.

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru domnul Singh, de C. O'Dwyer și de R. Haughton, Senior Counsels, de P. Brazil, Barrister-at-Law, de J. Boyle și de M. Griffin, solicitors;
- pentru domnul Njume, de M. Lynn și de R. Haughton, Senior Counsels, de P. Brazil și de C. Stanley, Barristers-at-Law;
- pentru domnul Aly, de M. Lynn, Senior Counsel, de A. McMahon, Barrister-at-Law, și de E. Lyons, solicitor;
- pentru Immigrant Council of Ireland, de P. Dillon Malone, Senior Counsel, de A. Lowry, Barrister-at-Law, și de H. Becker, solicitor;
- pentru Irlanda, de E. Creedon și de G. Samuel, în calitate de agenți, asistate de D. Conlan Smyth, Senior Counsel, și de F. O'Sullivan, Barrister-at-Law;
- pentru guvernul danez, de C. Thorning și de M. Wolff, în calitate de agenți;
- pentru guvernul elen, de T. Papadopoulou, în calitate de agent;
- pentru guvernul spaniol, de L. Banciella Rodríguez-Miñón, în calitate de agent;
- pentru guvernul polonez, de B. Majczyna, în calitate de agent;
- pentru guvernul Regatului Unit, de V. Kaye, în calitate de agent, asistată de B. Lask și de G. Facenna, Barristers-at-Law;
- pentru Comisia Europeană, de M. Wilderspin, de J. Tomkin și de C. Tufvesson, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 7 mai 2015,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 7 alineatul (1) litera (b) și a articolului 13 alineatul (2) primul paragraf litera (a) din Directiva 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora, de modificare a Regulamentului (CEE) nr. 1612/68 și de abrogare a Directivelor 64/221/CEE, 68/360/CEE, 72/194/CEE, 73/148/CEE, 75/34/CEE, 75/35/CEE, 90/364/CEE, 90/365/CEE și 93/96/CEE (JO L 158, p. 77, rectificări în JO 2004, L 229, p. 35, și în JO 2005, L 197, p. 34, Ediție specială, 05/vol. 7, p. 56).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul a trei litigii între domnii Singh, Njume și, respectiv, Aly, pe de o parte, și Minister for Justice and Equality (denumit în continuare „Minister”), pe de altă parte, în legătură cu respingerea de către acesta din urmă a cererilor persoanelor interesate având ca obiect păstrarea, după divorț, a dreptului lor de ședere în Irlanda.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Potrivit considerentului (15) al Directivei 2004/38:

„Este necesar să fie conferită o protecție juridică membrilor familiei în caz de deces al cetățeanului Uniunii, de divorț, de anulare a căsătoriei sau de încetare a unui parteneriat înregistrat. Cu respectul cuvenit vieții de familie și demnității umane, precum și în anumite condiții în scopul evitării abuzurilor, este necesar, prin urmare, să se ia măsuri care să asigure că, în asemenea situații, membrii familiei care își au deja reședința pe teritoriul statului membru gazdă își păstrează dreptul de ședere exclusiv pe bază individuală.”

- 4 Articolul 2 din această directivă, intitulat „Definiții”, prevede:

„În sensul prezentei directive:

1. prin «cetățean al Uniunii» se înțelege orice persoană având cetățenia unui stat membru;

2. prin «membru de familie» se înțelege:

(a) soțul;

[...]

3. prin «stat membru gazdă» se înțelege statul membru în care se deplasează un cetățean al Uniunii în scopul de a-și exercita dreptul la liberă circulație și ședere.”

- 5 Articolul 3 din directiva menționată, intitulat „Destinatarii”, prevede la alineatul (1):

„Prezenta directivă se aplică oricărui cetățean al Uniunii care se deplasează sau își are reședința într-un stat membru, altul decât cel al cărui resortisant este, precum și membrilor familiei sale, conform definiției de la articolul 2 punctul 2, care îl însoțesc sau i se alătură.”

- 6 Articolul 7 din aceeași directivă, intitulat „Dreptul de ședere pentru o perioadă mai mare de trei luni”, prevede la alineatele (1) și (2):

„(1) Toți cetățenii Uniunii au dreptul de ședere pe teritoriul altui stat membru pentru o perioadă mai mare de trei luni în cazurile în care:

- (a) sunt lucrători care desfășoară activități salariate sau activități independente în statul membru gazdă sau
- (b) dispun de suficiente resurse pentru ei și pentru membrii familiilor lor, astfel încât să nu devină o sarcină pentru sistemul de asistență socială al statului membru gazdă în cursul șederii, și dețin asigurări medicale complete în statul membru gazdă sau
- (c) – sunt înscriși într-o instituție privată sau publică, acreditată sau finanțată de către statul membru gazdă pe baza legislației sau practicilor sale administrative, cu scopul principal de a urma studii, inclusiv de formare profesională și

— dețin asigurări medicale complete în statul membru gazdă și asigură autoritatea națională competentă, printr-o declarație sau o altă procedură echivalentă la propria alegere, că posedă suficiente resurse pentru ei înșiși și pentru membrii de familie, astfel încât să nu devină o povară pentru sistemul de asistență socială al statului membru gazdă în timpul perioadei de ședere, sau

(d) sunt membri de familie care însoțesc ori se alătură unui cetățean al Uniunii care îndeplinește el însuși condițiile menționate la litera (a), (b) sau (c).

(2) Dreptul de ședere prevăzut la alineatul (1) se extinde asupra membrilor de familie care nu au cetățenia unui stat membru, în cazul în care însoțesc ori se alătură cetățeanului Uniunii în statul membru gazdă, cu condiția ca cetățeanul Uniunii să îndeplinească condițiile menționate la alineatul (1) litera (a), (b) sau (c)."

7 Articolul 12 din Directiva 2004/38, intitulat „Păstrarea dreptului de ședere de către membrii de familie în eventualitatea decesului sau plecării cetățeanului Uniunii”, prevede:

„(1) Fără a aduce atingere dispozițiilor celui de-al doilea paragraf, decesul sau plecarea cetățeanului Uniunii din statul membru gazdă nu afectează dreptul de ședere al membrilor săi de familie care au cetățenia unui stat membru.

Înainte de a dobândi dreptul de ședere permanentă, persoanele în cauză trebuie să îndeplinească condițiile prevăzute la articolul 7 alineatul (1) litera (a), (b), (c) sau (d).

(2) Fără a aduce atingere dispozițiilor celui de-al doilea paragraf, decesul cetățeanului Uniunii nu atrage după sine pierderea dreptului de ședere al membrilor săi de familie care nu au cetățenia unui stat membru și care și-au avut reședința în statul membru gazdă în calitate de membri de familie timp de cel puțin un an înainte de decesul cetățeanului Uniunii.

Înainte de a dobândi dreptul de ședere permanentă, dreptul de ședere al persoanelor interesate rămâne supus obligației ca aceștia să poată dovedi că desfășoară o activitate salariată sau independentă sau că au suficiente resurse pentru ei înșiși și pentru membrii familiilor lor, astfel încât să nu devină o sarcină pentru sistemul de asistență socială al statului membru gazdă în cursul șederii lor, precum și că dețin o asigurare medicală completă, valabilă în statul membru gazdă, ori că sunt membri ai familiei constituite deja în statul membru gazdă de către o persoană care îndeplinește aceste cerințe. Resursele suficiente sunt definite la articolul 8 alineatul (4).

Membrii de familie menționați mai sus își mențin dreptul de ședere exclusiv cu titlu personal.

(3) Plecarea cetățeanului Uniunii din statul membru gazdă sau decesul acestuia nu atrage pierderea dreptului de ședere pentru copiii săi sau pentru părintele care are custodia acestor copii, indiferent de cetățenie, atât timp cât aceștia își au reședința în statul membru gazdă și sunt înscriși într-o instituție de învățământ pentru a studia acolo, până la terminarea studiilor."

- 8 Articolul 13 din Directiva 2004/38, intitulat „Păstrarea dreptului de ședere de către membrii de familie în caz de divorț, de anulare a căsătoriei sau de încetare a parteneriatului înregistrat”, prevede la alineatul (2):

„Fără a aduce atingere dispozițiilor celui de-al doilea paragraf, divorțul, anularea căsătoriei sau încetarea parteneriatului înregistrat menționat la articolul 2 punctul 2 litera (b) nu atrag după sine pierderea dreptului de ședere al membrilor familiei unui cetățean al Uniunii care nu sunt resortisanți ai unui stat membru în cazurile în care:

- (a) înainte de inițierea procedurilor judiciare de divorț, de anulare a căsătoriei sau de încetare a parteneriatului înregistrat, căsătoria sau parteneriatul înregistrat a durat cel puțin trei ani, din care cel puțin un an în statul membru gazdă [...]

[...]

Înainte de a dobândi dreptul de ședere permanentă, dreptul de ședere al persoanelor interesate rămâne supus obligației ca aceștia să poată dovedi că desfășoară o activitate salariată sau independentă sau că au suficiente resurse pentru ei înșiși și pentru membrii familiilor lor, astfel încât să nu devină o sarcină pentru sistemul de asistență socială al statului membru gazdă în cursul șederii lor, precum și că dețin o asigurare medicală completă, valabilă în statul membru gazdă, ori că sunt membri ai familiei constituite deja în statul membru gazdă de către o persoană care îndeplinește aceste cerințe. Resursele suficiente sunt definite la articolul 8 alineatul (4).

Membrii de familie menționați mai sus își mențin dreptul de ședere exclusiv cu titlu personal.”

- 9 Articolul 14 din directiva menționată, intitulat „Păstrarea dreptului de ședere”, prevede la alineatul (2):

„Cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora au dreptul de ședere prevăzut la articolele 7, 12 și 13, atât timp cât îndeplinesc condițiile prevăzute de aceste articole.

[...]”

Dreptul irlandez

- 10 În cadrul legislației privind Comunitățile Europene, Regulamentul privind libera circulație a persoanelor din 2006 [European Communities (Free Movement of Persons) Regulations 2006, SI 2006, nr. 656, denumit în continuare „regulamentul din 2006”] transpune, în dreptul irlandez, dispozițiile Directivei 2004/38.

Litigiile principale și întrebările preliminare

Primul litigiu principal

- 11 Domnul Singh este un resortisant indian care a ajuns în Irlanda la 6 februarie 2002 cu o viză de studii și care, ulterior, a avut reședința legală în acest stat membru.
- 12 La 11 noiembrie 2005, domnul Singh s-a căsătorit cu o resortisantă letonă care lucra în mod legal și care avea reședința legală în Irlanda. Din această Uniune s-a născut un copil, la 3 decembrie 2007, care are, la rândul său, cetățenia letonă.

- 13 Ca urmare a pronunțării Hotărârii Metock și alții (C-127/08, EU:C:2008:449) și în conformitate cu dispozițiile Directivei 2004/38, domnului Singh i s-a acordat o autorizație de ședere în Irlanda pentru o perioadă de cinci ani, în calitate de soț al unui cetățean al Uniunii care are reședința în respectivul stat membru și care exercită în acesta drepturile prevăzute de Tratatul FUE.
- 14 Soția domnului Singh a lucrat în mod continuu între anul 2004 și luna iunie a anului 2009, având diferite locuri de muncă.
- 15 În cursul anului 2009, domnul Singh a deschis și a exploatat o pizzerie în Irlanda, împreună cu un asociat, în cadrul unui contract de franciză din data de 29 mai 2009, încheiat pentru o durată inițială de zece ani. În continuare, domnul Singh și-a întreținut financiar familia, soția sa devenind casnică pentru a se ocupa de fiul lor.
- 16 Întrucât soții Singh au întâmpinat dificultăți conjugale, soția domnului Singh a părăsit Irlanda în cursul lunii februarie 2010 și a inițiat o procedură de divorț, în Letonia, în luna septembrie 2010. Divorțul a fost pronunțat cu efect de la data de 12 mai 2011.
- 17 La 14 decembrie 2011, în urma acestui divorț, domnul Singh a solicitat Minister păstrarea autorizației de ședere al cărui titular era, precum și eliberarea unui permis de ședere permanent în Irlanda, în temeiul Directivei 2004/38 și al măsurilor naționale de transpunere a acesteia din urmă, pentru motivul că a fost căsătorit cu un cetățean al Uniunii, că este tatăl unui cetățean al Uniunii și că îndeplinește condițiile legale impuse, întrucât căsătoria sa a durat cel puțin trei ani, dintre care un an în Irlanda. În acea perioadă, domnul Singh a fost fie lucrător care desfășoară activități independente, fie lucrător salariat.
- 18 Prin decizia din 30 aprilie 2012, Minister a respins aceste cereri invocând în special următoarele motive:
- „[...] întrucât [fosta dumneavoastră soție] a părăsit teritoriul [Irlandei] în anul 2010, nu se mai consideră că ea își exercită drepturile care rezultă din tratatele Uniunii Europene în acest stat membru în temeiul dispozițiilor articolului 6 alineatul (2) litera (b) din regulamentul [din 2006] și ea nu mai beneficiază de dreptul de ședere în acest stat membru, în sensul articolului 6 [din respectivul regulament]. În consecință, dumneavoastră nu puteți [...] beneficia de un drept de ședere derivat din cel al [fostei dumneavoastră soții] în temeiul dispozițiilor articolului 6 alineatul (2) litera (b) din regulamentul din 2006.”
- 19 Domnul Singh a formulat o cale de atac împotriva acestei decizii pentru motivul că beneficia de un drept personal de ședere în Irlanda, conform articolului 10 din regulamentul din 2006, care transpune articolul 13 din Directiva 2004/38.
- 20 Prin scrisoarea din 12 noiembrie 2012, serviciul căilor de atac din cadrul Minister l-a informat pe domnul Singh că cererea sa a fost respinsă.
- 21 Cu toate acestea, ținând seama de situația specifică a domnului Singh, persoanei interesate i s-a acordat, prin aceeași scrisoare, o autorizație care putea fi reînnoită ce îi permitea să rămână în Irlanda timp de un an, cu titlu excepțional, această autorizație permițându-i să locuiască și să muncească fără a trebui să dispună de un permis de muncă. Astfel, domnul Singh a putut, în temeiul dreptului național, să desfășoare activități comerciale în respectivul stat membru.

Al doilea litigiu principal

- 22 Domnul Njume, care a declarat că este cetățean camerunez, a introdus, la 6 ianuarie 2004, o cerere de azil în Germania.

- 23 Domnul Njume afirmă că, în luna ianuarie 2005, a întâlnit o resortisantă germană, cu care a avut o relație și cu care a trăit, ulterior, la Eslohe (Germania) timp de aproximativ optsprezece luni.
- 24 Domnul Njume a intrat în mod ilegal în Irlanda și a introdus în acest stat o cerere de azil la 4 septembrie 2006. La 4 ianuarie 2007, domnul Njume s-a căsătorit cu partenera sa la biroul de stare civilă din Cork (Irlanda).
- 25 Ca urmare a pronunțării Hotărârii Metock și alții (C-127/08, EU:C:2008:449) și în conformitate cu dispozițiile Directivei 2004/38, domnului Njume i s-a acordat, printr-o decizie din 3 decembrie 2008, o autorizație de ședere în Irlanda pentru o perioadă de cinci ani, în calitate de soț al unui cetățean al Uniunii care are reședința în respectivul stat membru și care exercită în acesta drepturile prevăzute de Tratatul FUE. Această autorizație de ședere, care avea efect retroactiv de la 11 octombrie 2007, a fost însoțită de remiterea unui permis de ședere.
- 26 Domnul Njume, care, ulterior, și-a găsit un loc de muncă, susține că a locuit împreună cu soția în Irlanda în toată perioada cuprinsă între sfârșitul anului 2006 și luna ianuarie 2011, cu excepția a trei sejururi în Regatul Unit, de zece zile fiecare, destinate să îi permită soției persoanei interesate să caute un loc de muncă în acest stat. Domnul Njume afirmă că a întreținut-o pe aceasta din urmă între anii 2008 și 2011 grație propriilor venituri.
- 27 Prin scrisoarea din 25 februarie 2011, Minister a fost informat că soția domnului Njume a părăsit Irlanda la începutul anului 2011 și că s-a întors în Germania. Prin scrisoarea din 25 martie 2011, domnul Njume a arătat că, în temeiul articolului 9 din regulamentul din 2006 prin care se transpune articolul 12 din Directiva 2004/38, dreptul său de ședere în Irlanda se păstrează în cazul plecării cetățeanului Uniunii din acest stat membru.
- 28 La 14 iunie 2011, soția domnului Njume a introdus o cerere de divorț în Regatul Unit.
- 29 Prin scrisoarea din 12 iulie 2011, Minister l-a informat pe domnul Njume că articolul 9 din regulamentul din 2006 nu era aplicabil situației sale. Prin scrisoarea din 22 iulie 2011, domnul Njume a informat Minister cu privire la respectiva cerere de divorț.
- 30 La 21 decembrie 2011, High Court of Justice (England & Wales), Family Division (Regatul Unit), a dat o hotărâre provizorie prin care a constatat că, la acea dată, domnul Njume și soția sa fuseseră declarați că au „trăit despărțiți o perioadă neîntreruptă de cel puțin doi ani imediat anterioară formulării cererii [de divorț]”. O hotărâre definitivă a fost dată la 28 martie 2012.
- 31 După acest divorț, domnul Njume a solicitat păstrarea dreptului de ședere în Irlanda, în temeiul articolului 10 din regulamentul din 2006 prin care se transpune articolul 13 alineatul (2) din Directiva 2004/38.
- 32 Prin decizia din 21 septembrie 2012, Minister a refuzat să acorde domnului Njume acest drept de ședere, în temeiul articolului 10 alineatul (2) din regulamentul amintit.
- 33 Prin decizia din 12 septembrie 2013, domnului Njume i s-a acordat o autorizație de ședere în Irlanda care poate fi reînnoită, pentru o perioadă de trei ani, în conformitate cu dreptul național, și anume până la 12 septembrie 2016.

Al treilea litigiu principal

- 34 Domnul Aly, care este resortisant egiptean, a intrat în Irlanda la 14 martie 2007, cu o viză de turist care îl autoriza să rămână în acest stat membru până la 14 iunie 2007. La 12 iulie 2007, domnul Aly s-a căsătorit, în statul membru menționat, cu o resortisantă lituaniană. La 21 august 2008, persoanei interesate i s-a acordat un permis de ședere, cu efect retroactiv de la 3 februarie 2008, în temeiul regulamentului din 2006. Acest permis era valabil cinci ani, respectiv până la data de 2 februarie 2013.
- 35 Soția domnului Aly a lucrat în Irlanda de la 1 mai 2004 până în luna ianuarie 2009, dată la care și-a pierdut locul de muncă din cauza încetării activității economice. Ea a perceput indemnizații de șomaj până în luna iunie 2009. Soții Aly au trăit din veniturile domnului Aly, în timp ce soția acestuia era în căutarea unui loc de muncă. În luna martie 2011, ea a plecat în Regatul Unit pentru a ocupa în acest stat un loc de muncă de scurtă durată.
- 36 Prin scrisoarea din 14 august 2012, domnul Aly a informat Irish Naturalisation and Immigration Service (serviciul de naturalizare și de imigrare irlandez, denumit în continuare „INIS”) că, în primele șase luni de la mutarea soției sale la Londra (Regatul Unit) pentru a lucra acolo, cuplul s-a despărțit. Aceasta din urmă dorea să rămână la Londra, în timp ce domnul Aly nu dorea să se mute acolo.
- 37 Prin scrisoarea din 3 octombrie 2012, INIS l-a informat pe domnul Aly că intenționa să pună capăt autorizației de ședere a acestuia în Irlanda și l-a invitat să își prezinte observațiile.
- 38 Prin scrisoarea din 15 octombrie 2012, domnul Aly a informat INIS că o procedură de divorț a fost inițiată în Lituania și că o hotărâre de divorț va fi pronunțată în scurt termen. El a arătat că, în temeiul articolului 13 din Directiva 2004/38, beneficiază de dreptul de ședere în Irlanda.
- 39 Prin decizia din 12 noiembrie 2012 (denumită în continuare „decizia în litigiu”), INIS a retras autorizația de ședere în Irlanda a domnului Aly. Această decizie menționa, printre altele, următoarele:
- „Trebuie arătat, în plus, că [soția dumneavoastră] a părăsit teritoriul național și nu a mai exercitat de mult timp în acest stat drepturile care rezultă din tratatele Uniunii Europene conform articolului 6 alineatul (2) [din regulamentul din 2006]. Pentru acest motiv, vă anunțăm că motivele pentru care v-am acordat o autorizație de ședere nu mai sunt aplicabile, întrucât dreptul dumneavoastră derivat în temeiul dispozițiilor [regulamentului din 2006] nu mai este valabil de la momentul la care soția dumneavoastră, cetățean al Uniunii, a încetat să exercite pe teritoriul național drepturile care rezultă din tratatele Uniunii Europene. Articolul 10 alineatul (2) [din regulamentul din 2006] privește păstrarea unui drept de ședere cu titlu individual și personal în caz de divorț, însă, dat fiind că nu ați divorțat și că dreptul dumneavoastră de ședere a încetat să fie valabil atunci când [soția dumneavoastră] a încetat să exercite în Irlanda drepturile care rezultă din tratatele Uniunii, nu puteți beneficia de păstrarea acestui drept.”
- 40 În urma notificării deciziei în litigiu, domnul Aly s-a prezentat la autoritățile competente în materie de imigrare, astfel cum i s-a impus, iar un funcționar a procedat la distrugerea permisului de ședere. Funcționarul amintit l-a contactat și pe angajatorul domnului Aly pentru a evita ca acesta din urmă să continue să muncească.
- 41 La 10 decembrie 2012, High Court l-a autorizat pe domnul Aly să introducă o cale de atac împotriva deciziei în litigiu.
- 42 Ca urmare a acestei proceduri, domnului Aly i s-a acordat, prin decizia din 17 decembrie 2012, un permis temporar de muncă și de ședere pe teritoriul irlandez.
- 43 La 12 martie 2013, autoritățile lituaniene au eliberat persoanelor interesate un certificat de divorț.

44 În acest context, High Court, în cele trei litigii principale, a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

- „1) Atunci când căsătoria dintre un cetățean al Uniunii și un resortisant al unei țări terțe încetează prin divorț, care este obținut după plecarea cetățeanului Uniunii din statul membru gazdă în care acesta își exercita drepturile conferite de dreptul Uniunii și în cazul în care se aplică articolul 7 și articolul 13 alineatul (2) primul paragraf litera (a) din Directiva 2004/38/CE, resortisantul țării terțe își păstrează ulterior dreptul de ședere în statul membru gazdă? În cazul unui răspuns negativ, resortisantul țării terțe are dreptul de ședere în statul membru gazdă în perioada premergătoare pronunțării divorțului după plecarea cetățeanului Uniunii din statul membru gazdă?
- 2) Condițiile prevăzute la articolul 7 alineatul (1) litera (b) din Directiva 2004/38/CE sunt îndeplinite dacă soțul care are calitatea de cetățean al Uniunii susține că dispune de resurse suficiente în sensul articolului 8 alineatul (4) din directiva respectivă, însă aceste resurse provin în parte din resursele soțului care este resortisant al unei țări terțe?
- 3) În cazul unui răspuns negativ la cea de a doua întrebare, potrivit dreptului Uniunii (în afara directivei), persoanele aflate în situația reclamanților din litigiile principale au dreptul la muncă în statul membru gazdă pentru a asigura «resurse suficiente» sau pentru a contribui la obținerea lor în sensul articolului 7 din directiva menționată?”

Cu privire la întrebările preliminare

Observații introductive

- 45 Prezenta cauză privește trei resortisanți ai unor țări terțe care, în urma căsătoriei cu cetățeni ai Uniunii care aveau reședința și care lucrau în Irlanda, au dobândit un drept de ședere în acest stat membru pentru o perioadă cuprinsă între trei luni și cinci ani, în temeiul articolului 7 alineatul (2) din Directiva 2004/38, în calitate de soți care însoțesc ori se alătură unui cetățean al Uniunii în statul membru gazdă.
- 46 În aceste trei litigii principale, este cert că, înainte de împlinirea acestei perioade, soțul cetățean al Uniunii a părăsit teritoriul irlandez pentru a se instala în alt stat membru, în timp ce soțul resortisant al unei țări terțe a rămas în Irlanda.
- 47 Este cert de asemenea că, după un anumit timp de la plecarea lor, soții cetățeni ai Uniunii au formulat cereri de divorț care au condus la decizii judiciare prin care s-a pronunțat desfacerea căsătoriilor dintre acești cetățeni ai Uniunii și resortisanții țărilor terțe în cauză.

Cu privire la prima întrebare

- 48 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 13 alineatul (2) din Directiva 2004/38 trebuie interpretat în sensul că un resortisant al unei țări terțe, divorțat de un cetățean al Uniunii, a cărui căsătorie, înainte de inițierea procedurii judiciare de divorț, a durat cel puțin trei ani, din care cel puțin un an în statul membru gazdă, poate beneficia de păstrarea dreptului de ședere în acest stat membru, în temeiul dispoziției respective, în cazul în care divorțul este precedat de plecarea, din acest stat membru, a soțului cetățean al Uniunii.

- 49 Prin urmare, trebuie precizat care sunt condițiile impuse în scopul aplicării articolului 13 alineatul (2) primul paragraf litera (a) din Directiva 2004/38 și în special dacă soțul cetățean al Uniunii al unui resortisant al unei țări terțe trebuie să aibă reședința în statul membru gazdă, conform articolului 7 alineatul (1) din această directivă, până la data pronunțării divorțului pentru ca respectivul resortisant al unei țări terțe să poată invoca articolul 13 alineatul (2) din directiva menționată.
- 50 În ceea ce privește dreptul de ședere, în statul membru gazdă, al resortisanților unor țări terțe, membri de familie ai unui cetățean al Uniunii, trebuie amintită, cu titlu introductiv, jurisprudența constantă a Curții potrivit căreia drepturile conferite resortisanților unor țări terțe de Directiva 2004/38 nu sunt drepturi autonome ale acestor resortisanți, ci drepturi derivate din exercitarea libertății de circulație de către un cetățean al Uniunii. Finalitatea și justificarea drepturilor derivate respective se întemeiază pe constatarea că refuzul recunoașterii unor astfel de drepturi ar fi de natură să aducă atingere libertății de circulație a cetățeanului Uniunii, descurajându-l să își exercite drepturile de intrare și de ședere în statul membru gazdă (a se vedea în acest sens Hotărârea O. și B., C-456/12, EU:C:2014:135, punctele 36 și 45, precum și jurisprudența citată).
- 51 Trebuie amintit de asemenea că nu toți resortisanții unor state terțe au, în temeiul Directivei 2004/38, dreptul de intrare și de ședere într-un stat membru, ci numai cei care sunt „membr[i] de familie”, în sensul articolului 2 punctul 2 din această directivă, ai unui cetățean al Uniunii care și-a exercitat dreptul la liberă circulație stabilindu-se într-un alt stat membru decât cel a cărui cetățenie o deține (Hotărârea Iida, C-40/11, EU:C:2012:691, punctul 51 și jurisprudența citată).
- 52 Pe de altă parte, articolul 3 alineatul (1) din Directiva 2004/38 impune ca, pentru a beneficia de această directivă, membrul de familie al cetățeanului Uniunii care se deplasează sau are reședința într-un alt stat membru decât cel al cărui resortisant este să îl însoțească sau să i se alăture (a se vedea Hotărârea Iida, C-40/11, EU:C:2012:691, punctul 61).
- 53 Articolul 7 din Directiva 2004/38 privind dreptul de ședere pentru o perioadă mai mare de trei luni impune de asemenea ca, pentru a beneficia de un drept de ședere, membrii familiei unui cetățean al Uniunii care nu au cetățenia unui stat membru „să însoțească” sau „să se alăture” acestuia din urmă în statul membru gazdă (Hotărârea Metock și alții, C-127/08, EU:C:2008:449, punctul 86).
- 54 Potrivit jurisprudenței Curții, condiția potrivit căreia resortisantul unei țări terțe trebuie să însoțească sau să se alăture cetățeanului Uniunii trebuie înțeleasă că nu vizează obligația soților de a locui împreună în aceeași locuință, ci pe cea de a locui amândoi în statul membru în care soțul cetățean al Uniunii își exercită dreptul la liberă circulație (a se vedea în acest sens Hotărârea Ogieriakhi, C-244/13, EU:C:2014:2068, punctul 39).
- 55 Astfel, resortisanții unor țări terțe, membri ai familiei unui cetățean al Uniunii, nu au dreptul de ședere prevăzut de Directiva 2004/38 decât în statul membru gazdă în care locuiește acest cetățean, iar nu în alt stat membru (a se vedea în acest sens Hotărârea Iida, C-40/11, EU:C:2012:691, punctele 63 și 64).
- 56 În plus, articolul 7 alineatul (2) din Directiva 2004/38 recunoaște membrilor familiei unui cetățean al Uniunii care au cetățenia unei țări terțe, care însoțesc ori se alătură respectivului cetățean al Uniunii în statul membru gazdă, un drept de ședere pentru o perioadă mai mare de trei luni în acest stat membru în măsura în care cetățeanul Uniunii amintit îndeplinește el însuși condițiile menționate la articolul 7 alineatul (1) litera (a), (b) sau (c) din această directivă.
- 57 În sfârșit, în temeiul articolului 14 alineatul (2) din Directiva 2004/38, dreptul membrilor familiei unui cetățean al Uniunii de a locui pe teritoriul statului membru gazdă, în temeiul articolului 7 alineatul (2) din această directivă, nu se păstrează decât în măsura în care aceștia îndeplinesc condițiile menționate la dispoziția amintită.

- 58 În consecință, atunci când un cetățean al Uniunii care se află într-o situație precum cea a soțiilor reclamantilor din litigiile principale părăsește statul membru gazdă și se instalează în alt stat membru sau într-o țară terță, soțul acestui cetățean al Uniunii, resortisant al unei țări terțe, nu mai îndeplinește condițiile pentru a beneficia de un drept de ședere în statul membru gazdă, în temeiul articolului 7 alineatul (2) din Directiva 2004/38. Cu toate acestea, trebuie examinat dacă și în ce condiții soțul menționat se poate prevala de un drept de ședere în temeiul articolului 13 alineatul (2) primul paragraf litera (a) din Directiva 2004/38, atunci când plecarea cetățeanului Uniunii a fost urmată de un divorț.
- 59 În temeiul articolului 13 alineatul (2) primul paragraf litera (a) din Directiva 2004/38, divorțul nu atrage după sine pierderea dreptului de ședere al membrilor familiei unui cetățean al Uniunii care nu sunt resortisanți ai unui stat membru în cazul în care, „înainte de inițierea procedurilor judiciare de divorț [...], căsătoria [...] a durat cel puțin trei ani, din care cel puțin un an în statul membru gazdă”.
- 60 Această dispoziție răspunde astfel finalității, enunțate în considerentul (15) al directivei menționate, care constă în conferirea unei protecții juridice membrilor familiei în caz de deces al cetățeanului Uniunii, de divorț, de anulare a căsătoriei sau de încetare a unui parteneriat înregistrat, adoptând în această privință măsuri care să asigure că, în asemenea situații, membrii familiei care au deja reședința pe teritoriul statului membru gazdă își păstrează dreptul de ședere exclusiv pe bază individuală.
- 61 Trimiterea, de la dispoziția menționată, la „statul membru gazdă”, care nu este definit, la articolul 2 punctul 3 din Directiva 2004/38, decât prin referire la exercitarea dreptului la liberă circulație și ședere al cetățeanului Uniunii, pe de o parte, și la „inițierea procedurilor judiciare de divorț”, pe de altă parte, implică în mod necesar că dreptul de ședere al soțului cetățeanului Uniunii, resortisant al unei țări terțe, poate să fie păstrat, în temeiul articolului 13 alineatul (2) primul paragraf litera (a) din Directiva 2004/38, numai în cazul în care statul membru în care locuiește acest resortisant este „statul membru gazdă”, în sensul articolului 2 punctul 3 din Directiva 2004/38, la data inițierii procedurii judiciare de divorț.
- 62 Nu aceasta este însă situația în cazul în care, înainte de inițierea unei astfel de proceduri, cetățeanul Uniunii părăsește statul membru în care locuiește soțul său pentru a se instala în alt stat membru sau într-o țară terță. Astfel, în această ipoteză, dreptul de ședere derivat al resortisantului unei țări terțe, în temeiul articolului 7 alineatul (2) din Directiva 2004/38, a încetat cu ocazia plecării cetățeanului Uniunii și, prin urmare, nu mai poate fi păstrat în temeiul articolului 13 alineatul (2) primul paragraf litera (a) din directiva menționată.
- 63 Rezultă că dacă, la data inițierii procedurii judiciare de divorț, resortisantul unei țări terțe, soț al unui cetățean al Uniunii, beneficia de un drept de ședere în temeiul articolului 7 alineatul (2) din Directiva 2004/38, acest drept se păstrează, în temeiul articolului 13 alineatul (2) primul paragraf litera (a) din această directivă, atât în cursul procedurii de divorț, cât și după pronunțarea divorțului, în măsura în care sunt îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 13 alineatul (2) al doilea paragraf din directiva menționată.
- 64 În aceste condiții, în cele trei litigii principale, soții, cetățeni ai Uniunii, ai resortisanților unor țări terțe în cauză au părăsit statul membru gazdă și s-au instalat în alt stat membru chiar înainte de inițierea procedurii de divorț.
- 65 Reiese din cuprinsul punctului 58 din prezenta hotărâre că, după plecarea soțului cetățean al Uniunii, soțul resortisant al unei țări terțe nu mai îndeplinește condițiile pentru a beneficia de un drept de ședere, în temeiul articolului 7 alineatul (2) din Directiva 2004/38, în statul membru gazdă.

- 66 În consecință, trebuie să se constate că soțul cetățean al Uniunii al unui resortisant al unei țări terțe trebuie să locuiască în statul membru gazdă, conform articolului 7 alineatul (1) din Directiva 2004/38, până la data inițierii procedurii judiciare de divorț pentru ca respectivul resortisant al unei țări terțe să se poată prevala de păstrarea dreptului său de ședere în acest stat membru în temeiul articolului 13 alineatul (2) din directiva amintită.
- 67 Rezultă că, astfel cum a arătat avocatul general la punctul 27 din concluzii, în împrejurări precum cele în discuție în litigiile principale, plecarea soțului cetățean al Uniunii a determinat deja pierderea dreptului de ședere al soțului resortisant al unei țări terțe care a rămas în statul membru gazdă. Or, o cerere ulterioară de divorț nu poate avea ca efect renașterea acestui drept, în condițiile în care articolul 13 din Directiva 2004/38 se referă numai la „păstrarea” unui drept de ședere existent.
- 68 Aceasta nu implică faptul că, în temeiul dreptului național, care poate acorda o protecție mai largă, un resortisant al unei țări terțe, în împrejurări precum cele în discuție în litigiile principale, nu poate fi autorizat, precum în speță, să continue să locuiască în statul membru în cauză (a se vedea în acest sens Hotărârea Melloni, C-399/11, EU:C:2013:107, punctul 60).
- 69 În definitiv, în cele trei litigii principale, reclamantilor li s-a acordat, după divorț, în temeiul dreptului național, o autorizație temporară de ședere și de muncă în Irlanda, datorită căreia au putut continua să locuiască în mod legal în acest stat membru, această autorizație putând fi, în principiu, reînnoită, după cum rezultă din decizia de trimitere.
- 70 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la prima întrebare că articolul 13 alineatul (2) din Directiva 2004/38 trebuie interpretat în sensul că un resortisant al unei țări terțe divorțat de un cetățean al Uniunii, a cărui căsătorie, înainte de inițierea procedurii judiciare de divorț, a durat cel puțin trei ani, din care cel puțin un an în statul membru gazdă, nu poate beneficia de păstrarea dreptului de ședere în acest stat membru în temeiul dispoziției respective atunci când inițierea procedurii judiciare de divorț este precedată de plecarea din statul membru menționat a soțului cetățean al Uniunii.

Cu privire la a doua întrebare

- 71 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 7 alineatul (1) litera (b) din Directiva 2004/38 trebuie interpretat în sensul că cetățeanul Uniunii dispune de suficiente resurse pentru el și pentru membrii familiei sale, astfel încât să nu devină o sarcină pentru sistemul de asistență socială al statului membru gazdă în cursul șederii, chiar atunci când aceste resurse provin în parte din resursele soțului, care este resortisant al unei țări terțe.
- 72 Din decizia de trimitere reiese că, în cele trei litigii principale, înainte de plecarea din statul membru gazdă a soțului cetățean al Uniunii, s-a constatat existența unei perioade în care acesta din urmă nu a lucrat în statul membru respectiv, astfel încât soțul resortisant al unei țări terțe a fost cel care, grație veniturilor din activitatea pe care a desfășurat-o în statul membru menționat, și-a întreținut familia.
- 73 Din articolul 7 alineatul (1) litera (b) și alineatul (2) din Directiva 2004/38 rezultă că, indiferent de cetățenie, membrii de familie ai unui cetățean al Uniunii care își exercită dreptul de ședere pe teritoriul unui alt stat membru fără a desfășura o activitate salariată sau independentă au dreptul să însoțească sau să se alăture acestui cetățean atât timp cât acesta din urmă dispune, pentru el și pentru membrii familiei sale, de suficiente resurse și deține asigurări medicale complete în statul membru gazdă (Hotărârea Ibrahim și Secretary of State for the Home Department, C-310/08, EU:C:2010:80, punctul 28).

- 74 Or, Curtea a statuat deja că termenii „dispun” de resurse suficiente, care figurează la această dispoziție, trebuie interpretați în sensul că este suficient ca cetățenii Uniunii să aibă la dispoziție astfel de resurse, fără ca această dispoziție să cuprindă nici cea mai mică cerință în ceea ce privește proveniența acestora, ele putând fi furnizate, printre altele, de resortisantul unui stat terț (a se vedea Hotărârea Alokpa și Moudoulou, C-86/12, EU:C:2013:645, punctul 27 și jurisprudența citată).
- 75 În acest sens, după cum de asemenea a statuat deja Curtea, o interpretare a condiției referitoare la caracterul suficient al resurselor în sensul că persoana interesată ar trebui să dispună ea însăși de asemenea resurse, fără a se putea prevala, în această privință, de resursele unui membru de familie care îl însoțește, ar adăuga la această condiție, astfel cum este formulată de Directiva 2004/38, o cerință referitoare la proveniența resurselor care ar constitui o ingerință disproporționată în exercitarea dreptului fundamental la liberă circulație și ședere garantat la articolul 21 TFUE, întrucât nu este necesară pentru realizarea obiectivului urmărit, și anume protecția finanțelor publice ale statelor membre (a se vedea în acest sens Hotărârea Zhu și Chen, C-200/02, EU:C:2004:639, punctul 33).
- 76 În consecință, faptul că o parte a resurselor de care dispune cetățeanul Uniunii provine din resursele obținute, de soțul resortisant al unei țări terțe, din activitatea pe care o exercită în statul membru gazdă nu împiedică să se considere îndeplinită condiția referitoare la caracterul suficient al resurselor, prevăzută la articolul 7 alineatul (1) litera (b) din Directiva 2004/38.
- 77 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a doua întrebare că articolul 7 alineatul (1) litera (b) din Directiva 2004/38 trebuie interpretat în sensul că cetățeanul Uniunii dispune de suficiente resurse pentru el și pentru membrii familiei sale, astfel încât să nu devină o sarcină pentru sistemul de asistență socială al statului membru gazdă în cursul șederii, chiar în cazul în care aceste resurse provin în parte din resursele soțului său, care este resortisant al unei țări terțe.

Cu privire la a treia întrebare

- 78 Având în vedere răspunsul dat la a doua întrebare, nu este necesar să se răspundă la a treia întrebare.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 79 Întrucât, în privința părților din litigiile principale, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

- 1) Articolul 13 alineatul (2) din Directiva 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora, de modificare a Regulamentului (CEE) nr. 1612/68 și de abrogare a Directivelor 64/221/CEE, 68/360/CEE, 72/194/CEE, 73/148/CEE, 75/34/CEE, 75/35/CEE, 90/364/CEE, 90/365/CEE și 93/96/CEE, trebuie interpretat în sensul că un resortisant al unei țări terțe divorțat de un cetățean al Uniunii, a cărui căsătorie, înainte de inițierea procedurii judiciare de divorț, a durat cel puțin trei ani, din care cel puțin un an în statul membru gazdă, nu poate beneficia de păstrarea dreptului de ședere în acest stat membru în temeiul dispoziției respective atunci când inițierea procedurii judiciare de divorț este precedată de plecarea din statul membru menționat a soțului cetățean al Uniunii.**

- 2) **Articolul 7 alineatul (1) litera (b) din Directiva 2004/38 trebuie interpretat în sensul că cetățeanul Uniunii dispune de suficiente resurse pentru el și pentru membrii familiei sale, astfel încât să nu devină o sarcină pentru sistemul de asistență socială al statului membru gazdă în cursul șederii, chiar în cazul în care aceste resurse provin în parte din resursele soțului său, care este resortisant al unei țări terțe.**

Semnături